

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

Torroella de Montgrí¹

AIREBÉ tots el barcelonins sabem una vila o un poble de la terra nostra que coneixem millor que d'altres, perquè hi hem fet estades més llargues o perquè ens hi atreuen afecions i ens hi lliguen bones amistats. D'això en sol derivar que en mirem amb certa complacència uns carrers per més que s'assemblin a altres d'altres bandes, que d'alguns monuments i parets velles un hom diria que se'n desprenen uns antics records que tenen un aire especialíssim i que àdhuc un tros banal de carretera es presenta millor als nostres ulls que qualsevol dels centenars de kilòmetres que n'hem seguit en altres paratges més delitosos, perquè des d'aquell tros n'hem contemplat més vegades la posta de l'astre del dia o aixecar-se el de la nit fent-hi el ple per detràs del campanar, o ens hem interessat en les feines agrícoles que des d'allí hem vistes o hi hem saludat afectuosament coneixences diàries que ens són agradoses de trobar i de conversar-hi. I és cosa sabuda que ciutat, vila o encontrada serà tant més estimada per nosaltres com millor ens serà coneguda. Així em succeeix a mi respecte a la vila de Torroella que, per més que la tinc vista i coneguda, cada any hi torno més de bon grat.

Sens altre preàmbul, us diré que la vila empordanesa es troba en part recolzada al peu del Montgrí i que s'extén en un espaiós toçal fins a la vora del riu Ter que allí passa sobre ample llit a uns cinc kilòmetres abans de morir al mar; que consta d'uns 4,000 habitants compreses algunes barriades, éssent la més important el poble de

1. Treball llegit el dia 28 de desembre de 1918.

l'Estartit en la costa; que celebra mercat tots els dilluns, trobant-se amb tal motiu plens d'animació els principals carrers; que tenen anomenada les fires de Sant Lluc i que celebra la festa major el 25 d'agost, diada del seu patró Sant Genís.

Primer de tot convé presentar el pla de la vila tan afavorida pels nostres reis del casal d'Aragó. Ens sorprèn tot seguit la regularitat de la disposició dels carrers: és la vila reial creixent i desenrotllant-se a la primeria del segle XIVe; són algunes encara les finestres que denoten aquella centúria i tindrem ocasió d'esmentar més d'una vegada el gran rei Jaume II, principal impulsor de Torroella. En la part alta s'observa el nucli primitiu de la població, dintre el reduït recinte fortificat, això és la *cellera*, que comprenia l'església amb el fossar i una sèrie de carrers sens altre ordre que el que devia marcar l'antic camí ral; aprop de l'església hi havia el palau dels reis, voltat de jardins i d'arbres, anomenat el *Mirador*, per dominar el pla partit pel Ter, limitat per montanyes verdejants i per altres que blavejen; i també es veia estendre's la vila reial, de la que podia observar-se'n d'any en any la creixença.

Jaume I el Conqueridor conta en la seva *crònica* que va detenir-se a Torroella entreveient-s'hi amb el seu fill l'infant En Pere, abans d'anar en 1274 al concili de Lió, que el gran rei relata de tan suggestiva manera. Ens conta En Bernat Desclot detalladament, com En Pere el Gran s'en va endur presonera a la reina de Mallorca i els infants que havia presos al castell de Perpinyà: el trist pelegrinatge des d'aquella ciutat fins a Torroella, quasi tot fet a peu i a punt d'infantar, va commoure els nobles que no comprenien la duresa del rei envers la seva desventurada cunyada. El rei Jaume II va fer en el *Mirador* llargues estades, potser la darrera en 1321; però es sab de segur que en 1396, el rei Joan I va sortir-ne per anar a trobar la mort caçant en els boscos de Foixà, que podien veure's negrejar des del palau reial de Torroella. Avui és propietat de la família Carles i constitueix encara una gran casassa; de l'antic palau es conserva encara una galeria gòtica, que té dos ales tapiades i rastre de la torre, escapçada. L'antic palau era, com es comprèn, més extens que l'actual possessió, perquè s'han trobat restes de construccions a més distància.

De les antigues muralles, refetes i completades principalment pel rei Pere III de les Cerimònies no se'n veu ara sinó algun pany d'un centenar de metres; dels sis portals defensats per torres de planta quadrada o circular no n'hi ha sinó dos: el tapiat amb l'anomenada torre de les Bruixes i el portal de Santa Caterina, l'únic pel qual encara es passa avui i que l'Institut d'Estudis Catalans ha restaurat

com a testimoni mut d'una antiga grandesa i prosperitat així com d'una interessant construcció militar. Del nostre record hem vist tirar a terra una torre quadrada que degué protegir el portal dit d'Ullà.

L'església parroquial és d'una superba i espaiosa nau gòtica. En les primeres capelles s'endevenen arrencs de volta de la catorzena centúria, però la nau sembla no haver-se clos fins al segle XVI^è; en els paraments exteriors, àbsis, en les portes lateral i principal junt amb el fròntis, hi han els indicis d'haver-se'n acabat les obres en el segle XVIII^è. El campanar no va acabar-se.

La casa senyorial més potent de la vila i del terme era un temps la del comte de Solterra, amb una esplèndida finestra en la façana i un notable pati d'entrada; avui, molt engrandida i millorada, és la mansió del marquès de Robert, comte de Torroella de Montgrí.

La plaça, on es troba l'antiga casa del Consell o de l'Ajuntament, obra del segle XVI^è, convé veure-la amb la sardana de les dotze a ple sol d'istiu, ja que som en el país típic del nostre ball nacional. Els agustins tenien un convent; l'església, de nau gòtica, serveix avui de dipòsit de carruatges; el convent, al voltant dels claustres, obra de l'any 1689, serveix de jutjat, de quarter de la guardia civil i d'escola, aquesta última en deplorables condicions, tot esperant que l'Ajuntament, ja que la generositat d'algun patrici triga molt a exterioritzar-se, resolgui tan imperiós problema malgrat tenir una realitzable solució aprofitant l'espaiós claustre. En alguns carrers abunden encara boniques finestres que es veuen escampades per las cases de la vila per més que van desapareixent per a convertir-se en vulgars balcons.

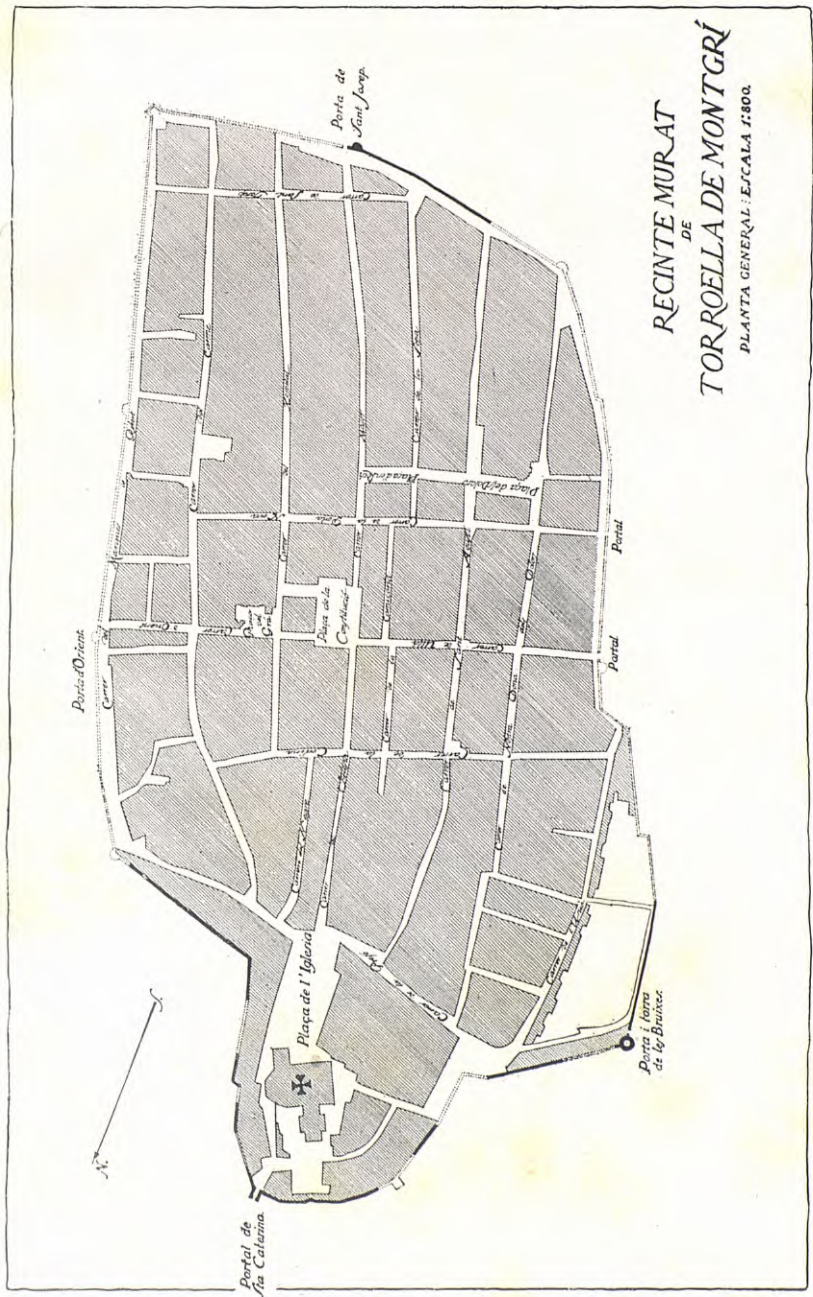
En temps de la seva prosperitat tenia Torroella diverses fàbriques de drap o panyos; i el gremi dels *peraires*, compresos els teixidors i els tintorers, anava regit per unes ordinacions aprovades a 23 de juny de 1373 pel rei Pere III de les Cerimònies, amb l'objecte de que la fabricació es conservés bona. Ja devia estar decadent tal indústria quan el pare, torroellenc, del beat Maurici Proeta va anar a establir-se a Castelló d'Empúries, en el segle XVII^è. Es cosa sabuda que el beat Proeta era patró dels tintorers de Barcelona per aquest miracle que se li atribueix: havia el seu pare sortit a viatge havent-li encarregat que tenyís certes pessés de determinats colors. El beat Maurici, entregat a les seves meditacions, quan el pare va estar de retorn encara no havia complert l'encàrrec; per estalviar-se renys va barrejar tints i pessés i, davant dels ulls del pare, va treure cada peça del color que li tenia assenyalat. Avui a Torroella no es té ni el record de cap indústria. És una vila essencialment agrícola.

Ja és hora que pujem al castell de Montgrí, la muntanya de les tres testes que es veu desde quasi tot l'Empordà; la del mig, que mostra la gola negra del cau del Duch, està cimejada pel castell. Primer de tot, ens mirarem l'ermita i santuari de Santa Caterina, situat en una fondalada, l'única poblada de pins i llorers i altres arbres d'aquella muntanya, punt de devoció dels torroellencs, en el que hi acudeix gran concurs de gent així com també de l'Escala, Albons i Bellcaire el dia de l'aplec, que és el 25 de novembre. Sembla que va ésser fundat el santuari en el segle XVIe per uns frares del monestir de Montserrat, i és cert que no hi cap rastre d'edificació anterior; però s'hi conserva una magnífica taula de la Mare de Déu de la Llet, del segle XIVe que és la més gran i potser la més bella de totes les que, representant l'al·lèttament, es conserven escampades.

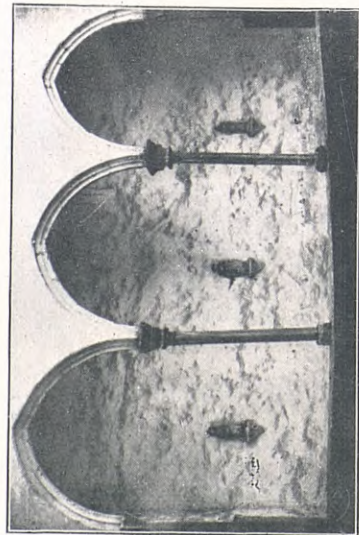
La primera notícia que tenim del castell de Montgrí és que a 28 de maig de 1294, el rei Jaume II escriu al veí de Torroella i procurador reial Bernat de Llabià per que es cuidi de l'administració i de la direcció de les obres, que devien trobar-se molt avençades a 19 de febrer de 1297 perquè el rei encarregà al mateix Bernat de Llabià la custòdia del castell amb l'obligació de tenir-hi a la seva disposició deu homes d'armes, una bèstia de càrrega i dos mastins. Per ausència d'En Bernat de Llabià, a qui el rei otorgà càrrecs de la més gran importància, en 1301 nomena a En Dalmau de Castellnou, però sempre, amb poques excepcions, sol tornar a mans de la família Llabià la procuraduria del castell i vila de Torroella. La darrera nota referent al castell és de l'any 1413 en què davant En Ferran d'Antequera presta homenatge En Bernat Sureda en qualitat de procurador d'En Ramon de Llabià, fill i hereu universal d'En Pere de Llabià, per la guarda i comanda del castell de Montgrí.

L'efecte que produeix la fàbrica del castell és extraordinària per les seves grans proporcions i el color daurat que les centúries han imprès a aquesta construcció del segle XIIIe. Els quatre grans paraments porten torres d'angle i estan cimejats per marlets i no tenen sinó una obertura partida per una columna per pany protegides per un matacà, essent més important el que protegeix la porta.

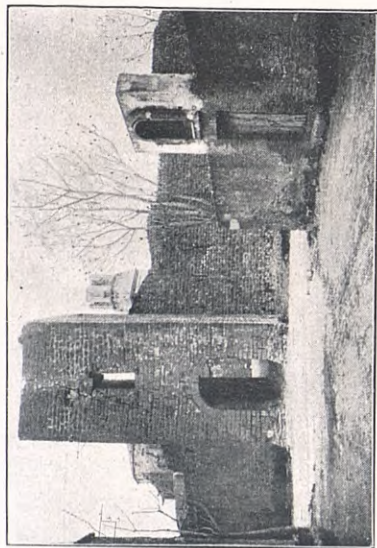
Des del castell se'ns ofereix la vista de la badia del Ter i veiem el riu atravesant la riallera extensió inacabable d'horta de Verges i de Torroella que s'enfila sota els oliverars que festonen la falda del Montgrí; endevinem molts campanars coneguts i les muralles de Pals i de Peratallada; Bagur s'ens apareix elevada i blanca, i les Gabarres, i els Angels i la pendent de Foixà i, més llunyans, però clar, el Montseny i, tirant envers tramontana, el Pireneu destacant-se el

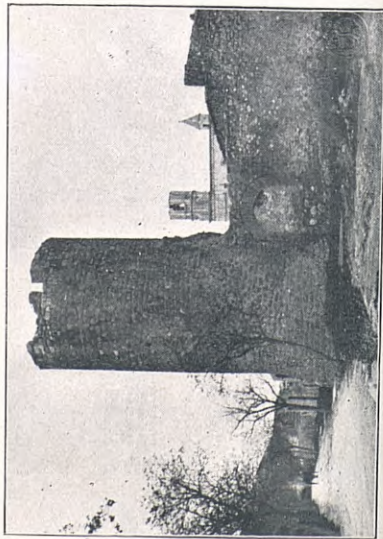
PLÀNOL DE LA VILA DE TORROELLA DE MONTGRÍ

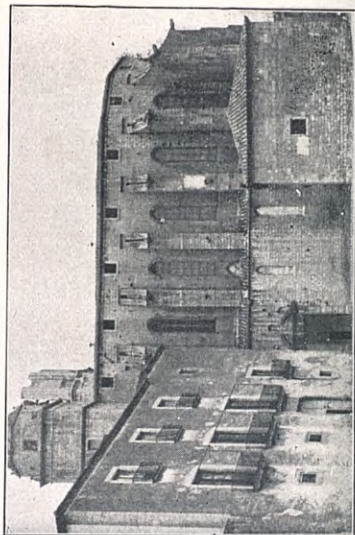
GALERIA EN EL PATI DE CASA CARLES
pág. 26

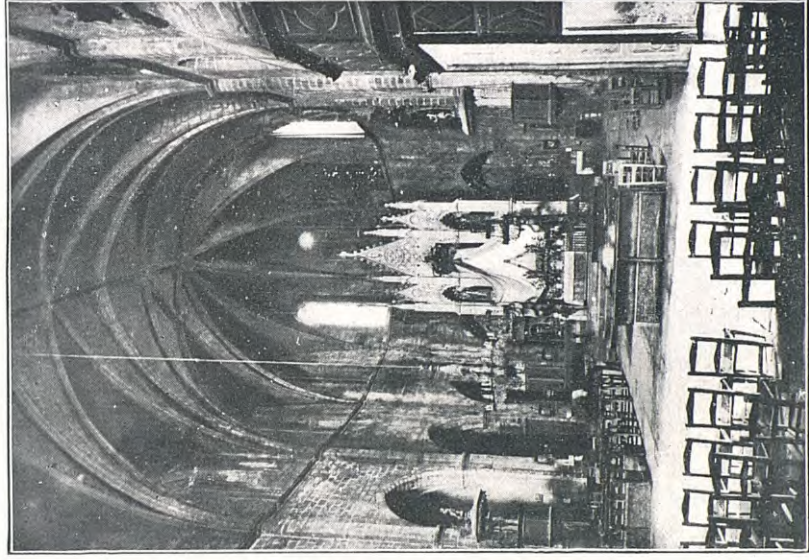
PORTAL DE STA. CATERINA, ABANS DE LA RESTAURACIÓ
pág. 26

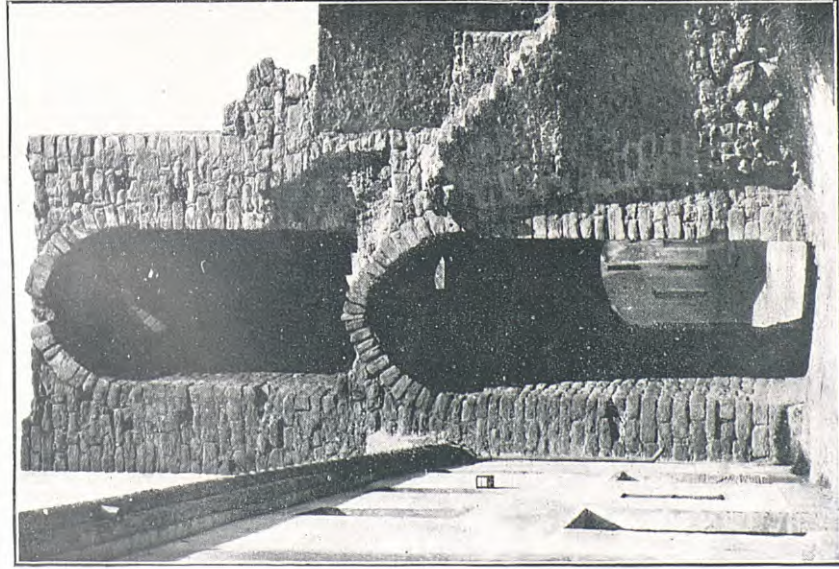
TORRE DE LES BRUIXES
pág. 26

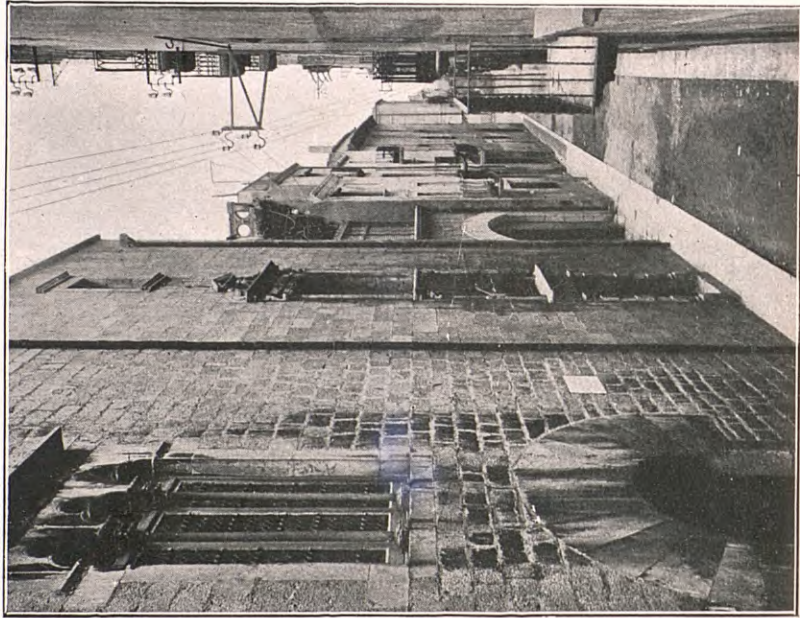
EXTERIOR DE L'ESCOLA
pág. 27

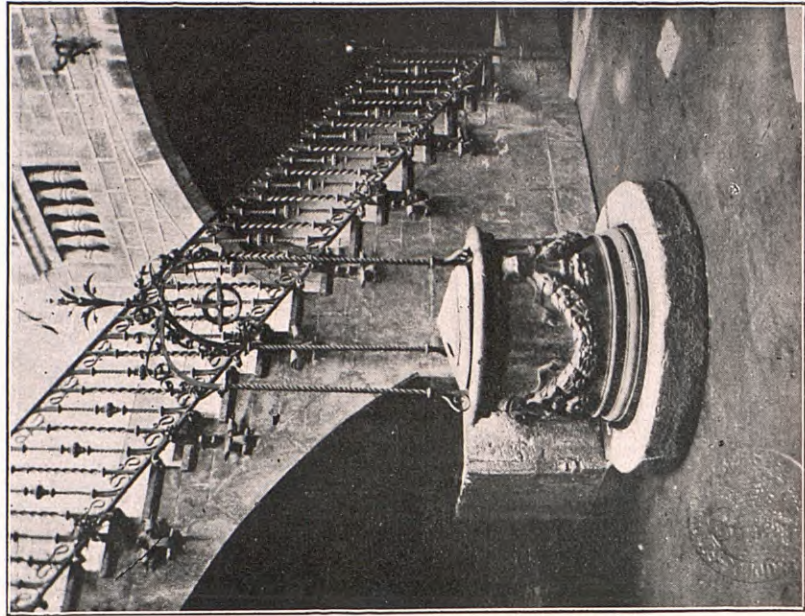
INTERIOR DE L'ESGLÉSIA PARROQUIAL

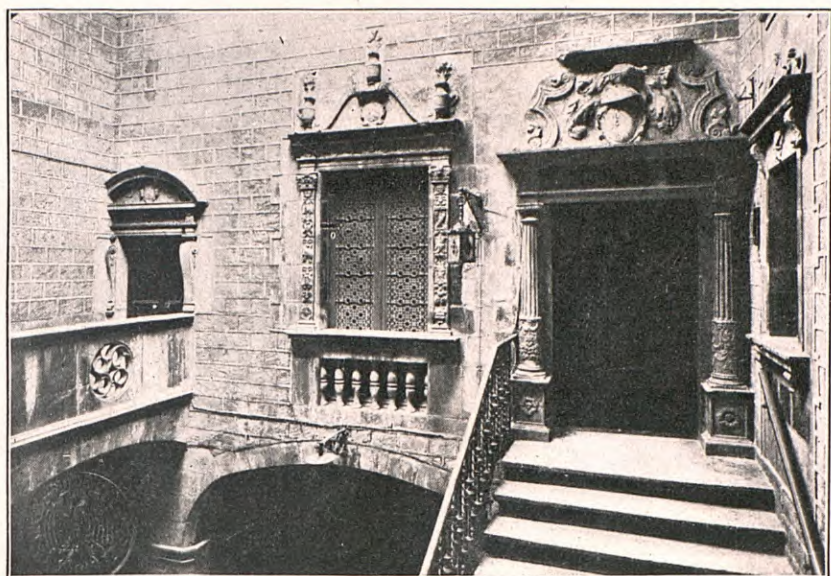
PORTAL DE STA. CATERINA
VISTA INTERIOR DE LES DEFENSES

FACANA DE LA CASA DEL COMTE DE TORROELLA

PATI D'ENTRADA, DOL I ESCOLA A CAL COMTE DE TORROELLA

PATI DE LA CASA DEL COMTE DE TORROELLA (ABANS DEL COMTE DE SOLTERRA) pàg. 27

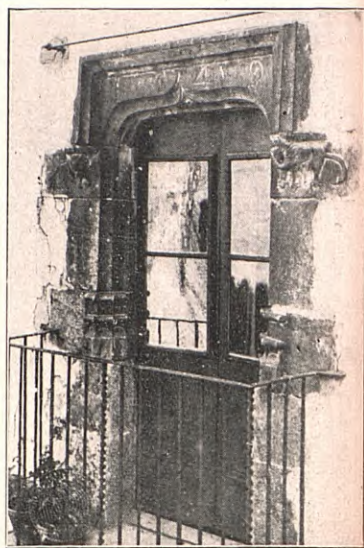

PATI I CLAUSTRE DEL CONVENT D'AGUSTINS, ACABAT EN 1689 pàg. 27

FINESTRA A CASA CAMPS

pàg. 27

AL CARRER DE L'ESGLÉSIA

pàg. 27

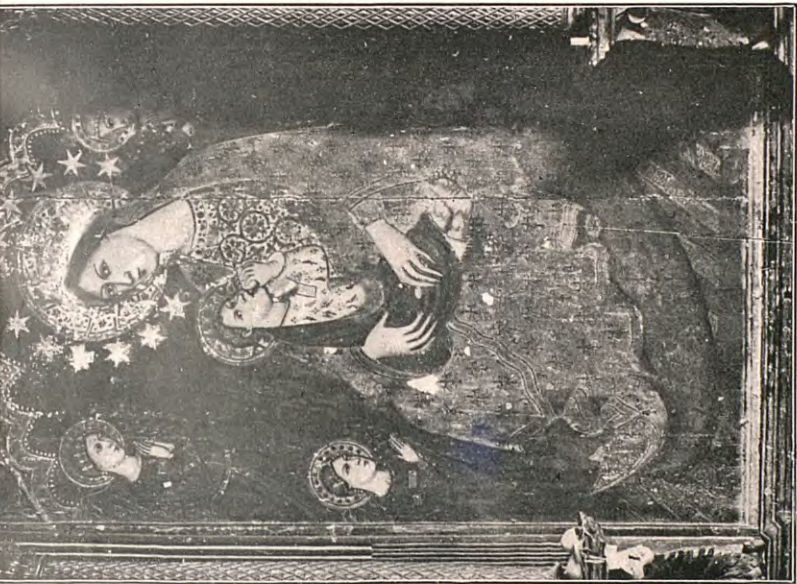
AL CARRER DE FIGUERES

pàg. 27

AL CARRER MAJOR

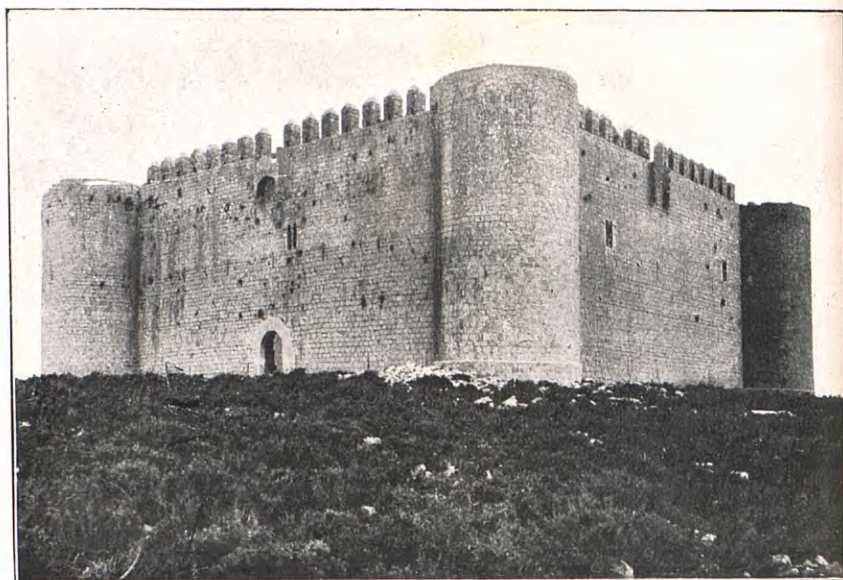
pàg. 27

SANTUARI DE STA. CATERINA
TAULA DE LA MARE DE DÉU DE LA LLET pág. 28

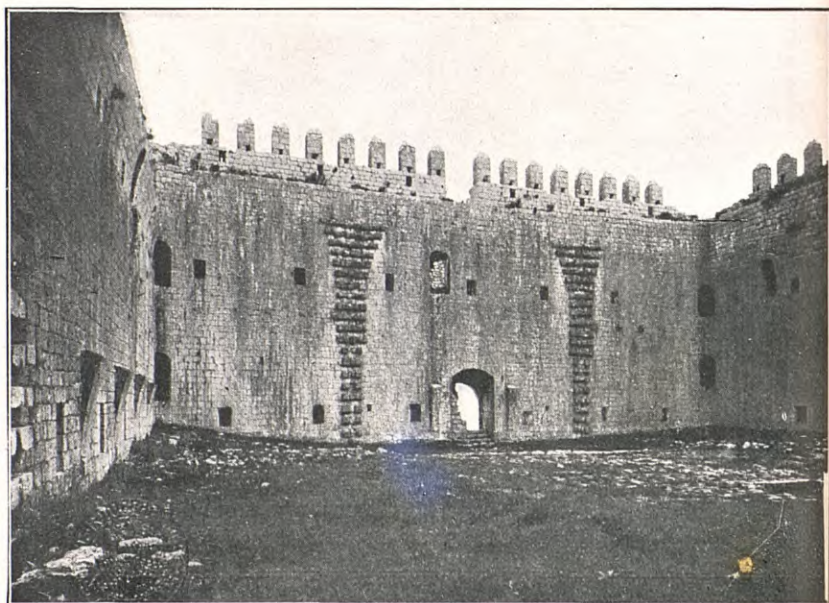

INTERIOR DEL CASTELL
AMB VISTA D'UNA TORRE D'ANGLE pág. 28

CASTELL DE MONTGRÍ

pàg. 28

INTERIOR DEL CASTELL

pàg. 28

Canigó com un centinella de la gran serralada. Si dirigim suaument la mirada cap a llevant veurem dintintament la badia del Fluvià i la Muga ovirant-se l'antiga Empúries, l'Escala, el Mongó i Roca Maura, com una onada revolta i el nostre mar del que surten, com estranys bastiments, les illes Medes: la gran, l'illa petita, el Lleó, el Medallot. Més aprop ens imaginem l'antic palau Mirador amb el rei Joan, rebent-hi els missatgers del rei de França i de la Universitat de París que venien amb important embaixada per a tractar del cisma de l'església i del matrimoni d'una infanta; com el nostre rei els convida a la manera nostra per l'art del seu coc mestre Anton i els fa veure bona *xerraviada*, que els embaixadors confessen no haver begut millor vi en la vida; com en Joan entreté els missatgers francesos sense comprometre's ell, ni el nombrós consell que porta de cavallers i de prelats; i com li arribavem noves de Còrsega per naus que enclaven al grau o port de Torroella. Però aquí sota, en direcció contrària observem Albons, i el famós castell de Belcaire, que el darrer Ponç Hug dels comtes d'Empúries, envilí amb els vicis més degradants d'un alt personatge, estat de postració que el rei Jaume II va aprofitar per formar-li el pitjor dels processos en 1311, que el portà amb el temps a la cobdiciada herència del comtat. Per això el castell de Montgrí on ens trobem no va acabar-se, però ja que les idees ens hi porten donarem una ullada a les imponents ruïnes del castell de Belcaire; el seu recinte exterior, la bonica tribuna de la capella, la porta forana, les torres, l'antiga sala convertida en l'església actual, i l'església del cementiri prou divulgada per les pintures d'En Modest Urgell.

Les illes Medes en tot temps havien estat cau de pirates que atracaven i se n'enduien presos i captius. El rei Martí va establir-hi un monestir d'hospitalers que en 1442 uns pirates genovesos varen atacar. En els temps d'aquells reis cesaristes més poderosos, Carlos I i Felip II, fou quan la pirateria a les Medes va adquirir més desenrotllament en aquells indrets; per això tots els masos entre Torroella i l'Estartit tenen encara una alta torra. Hi hagué un fort que fa anys va desartillar-se. Ara hi un far de tercera classe.

Ja veiem a l'Estartit, platja excel·lent, enfront de les Medes, i de les millors situades per a pendre-hi banys de mar. Aquesta circumstància, junt amb el bon tracte dels Estarditencs, i les delícies del barquejar, fa que cada any hi acudeixin més forasters i s'hi construeixin noves cases i xalets.

En altre ocasió podrem tractar de l'Estartit i de les illes Medes. Ara donem per llesta aquesta idea general de la vila de Torroella de Montgrí i del seu castell.

Tenim gust en declarar que les il·lustracions que acompanyen el present treball, tant els plànols de la vila i castell com les fotografies (quasi totes d'En Adolf Mas), ens han estat facilitades per l'oficina de la Catalogació de Monuments, adherida a l'Institut d'Estudis Catalans.

Que consti el nostre agraïment ¹.

JAUME MASSÓ TORRENTS

La Foradada de Toses

EN el nombre de novembre de 1912, d'aquest BUTLLETÍ, nostre malaguanyat company en Juli Soler i Santaló, va donar compte de l'obertura de la foradada de Campfranc, obra magna d'aquella via fèrrea, tant interessant per a l'excursionista, i que junt amb la del Noguera Pallaresa i la de Ripoll a Aix, són les compreses en el conveni internacional de París de 1904 ratificat i ultimat en 1907, i de les quals se n'esperen justificats beneficis per a la nostra terra; considerant-les nosaltres com al medi més important per al foment de l'excursionisme pireneic, per atravesar totes elles formosíssimes regions, dignes d'ésser conegudes i admirades.

Avui ens toca parlar de la darrera d'aquestes línies, la de Ripoll a Aix-les-Termes, i deixant per altre dia el tractar-ne més extensament, ens fixarem tant sols de moment en un fet prou remarcable i important com és el de l'obertura de la foradada de Toses. En efecte, a primers del vinent mes de març, es trobaran les dugues colles o brigades d'avançament que treballen en dita foradada des de les obertures de La Molina, en la vessant nord o de Cerdanya, i de Toses, en la vessant sud o de la vall de Ribes del Freser.

La foradada de Toses es l'obra més important de tota aquesta via, de construcció força adelantada, rublerta de moltes i moltes foradades, ja que a més de les importants de Puigmorens (en territori fran-

1. Qui vulgui adquirir més notícies podrà consultar amb fruit: Pella i Forgas, *Historia del Ampurdán* (Barcelona, 1883) en les planes 299, 562, 573, 738 i en les nombroses marcades en la taula; Monsalvatge i Fossas, *Nomenclator histórico de las iglesias parroquiales... de la provincia y obispado de Gerona* (Olot, 1908-1910); Bofarull i Sans, *El castillo de Santa Catalina en Torroella de Montgrí* (Revista de Gerona, any 1890, pp. 161-168, 193-200 i 247-254); J. de Camps i Arboix, *Recordos históricos de Torroella i del castell de Montgrí* (Barcelona, 1911).

cès, ja obertes completament), se'n troben altres vint-i-cinc, en el trajecte de Ripoll a Puigcerdà, sens importància, més que demostren palesament la fragositat i lo esquerp del terror per aquella atravessat.

Aquesta foradada tindrà una llargària de 3,605 metres en túnel natural i 300 metres d'artificial que s'ha tingut que construir a la vessant nord per defensar la boca contra les neus. Comença per la vessant del Rigart o de Toses amb una pendent de 0'03 per cent en els tres primers kilòmetres, que després de curta horizontal es converteix en altra de 0'004 per cent vers la vessant de La Molina. La seva màxima rasant, partió d'aigües, es troba a 1,495 metres d'altitud, lo que fa que sigui la foradada més alta d'Espanya i una de les més altes d'Europa. El seu presupost era originàriament de prop de set milions i mig de pessetes, però degut a lo dolent del terreny que ha obligat a augmentar els gruixos dels revestiments a uns límits que no tenen casi en cap altra foradada i a variacions en les seves avingudes, ha augmentat en més de quatre milions de pessetes, éssent avui en conjunt de 11.900,000. Sa construcció fou adjudicada a la casa «Corsini, Retuerta i Brunet, S. en C.», però per causa de les grandioses dificultats presentades i altres circumstàncies va tenir de ferse'n càrrec l'Estat que està acabant l'obra per administració, baix la direcció d'experts enginyers que tenen d'anar vencent els perills de la dolenta estructura i composició d'aquell terror, que l'aire comprimit, la dinamita i l'electricitat van esmicolant obrint pas als ardis treballadors, que en nombre d'uns cinc cents hi esmerçen les seves energies lluitant en les entranyes d'aquella natura selvatge. La subcentral per a la transformació de la força elèctrica necessària per a tots els treballs indispensables: construcció de pedra artificial, perforament, ventilació i demés, es troba prop la boca sud, junt als tallers i cases dels contractista i enginyers i futura estació de Toses. Una bona carretera, construïda expofés per la Societat adjudicatària d'aquesta obra, lliga el lloc de son emplaçament i poble de Toses amb la carretera de Ribes a Puigcerdà, amb la qual s'ajunta prop el poble de Planés.

El dia en que aquesta foradada estigui amb sa volta revestida, i les demés obres de fàbrica i explanació i construcció d'edificis i col·locació de rails i demés treballs de la via sien totalment termenats; i veiem el ferrocarril en explotació en tot el seu recorregut, aquell dia serà de goig per a nosaltres, obrint-se nous camps d'acció per a la generalitat d'excursionistes i noves fonts de riquesa per a nostra pàtria. Avui es troben completament acabats els treballs dels quatre primers troços o seccions, que són les compreses en els 13 kilòmetres qui hi ha entre Ripoll i Ribes, inclús hi ha extesos 7 kilòmetres de rails, confiant enca-

re alguns que dins d'aquest any sia un fet l'explotació d'aquest recorregut amb estacions definitives a Campdevàrol i Càn Montagut o Banys de Ribes. Mes nosaltres, tot desitjant que això sia un fet i una realitat, quedem esperant el dia en què dit tren, mogut per força elèctrica originada per un salt d'aigua productor de més dels deu mil cavalls de força que són necessaris per a la seva tracció, ens porti fins a Puigcerdà, atravesant la secció octava en què es troba la foradada de Toses; dia que veiem llunyà i que podria ésser bastant proper si es contés amb la ferma decisió dels nostres governants.

Si el dia de la inauguració del trajecte de Ripoll a Ribes serà un dia de festa per a l'excursionisme, el dia en què sia un fet l'explotació total de la línia completa ho serà de festa major; perquè si bé és cert que el Pirineu oriental és més conegut dels excursionistes catalans, per la relativa facilitat de comunicacions, que no pas l'alt Pirineu català i el Pirineu aragonès, atravesats per les projectades vies de Campfranc i del Noguera Pallaresa, no és menys cert, que per la mateixa raó, el ferrocarril Ripoll-Aix les Thermes, facilitarà el seu coneixement i les divulgacions de les seves belleses naturals ben nombroses i remarcables per tota la Cerdanya, troç esquarterat de nostra pàtria, i altes serralades que l'enronden; les quals podran ésser més fàcilment visitades en totes les temporades de l'any i principalment a l'hivernada, en què haurà desaparegut per a tothom la barrera, a voltes infranquejable, de la serra de Toses que ara és precis remontar fins als 1,800 ms. alt. per la collada del seu nom, per la qual passa la carretera, moltes vegades intransitable per la gran quantitat de neu que s'hi agombola. Es per això que fem constar amb goig la pròxima terminació de la foradada de Toses, pas principal per veure convertides en realitats nostres encoratjadores esperances.

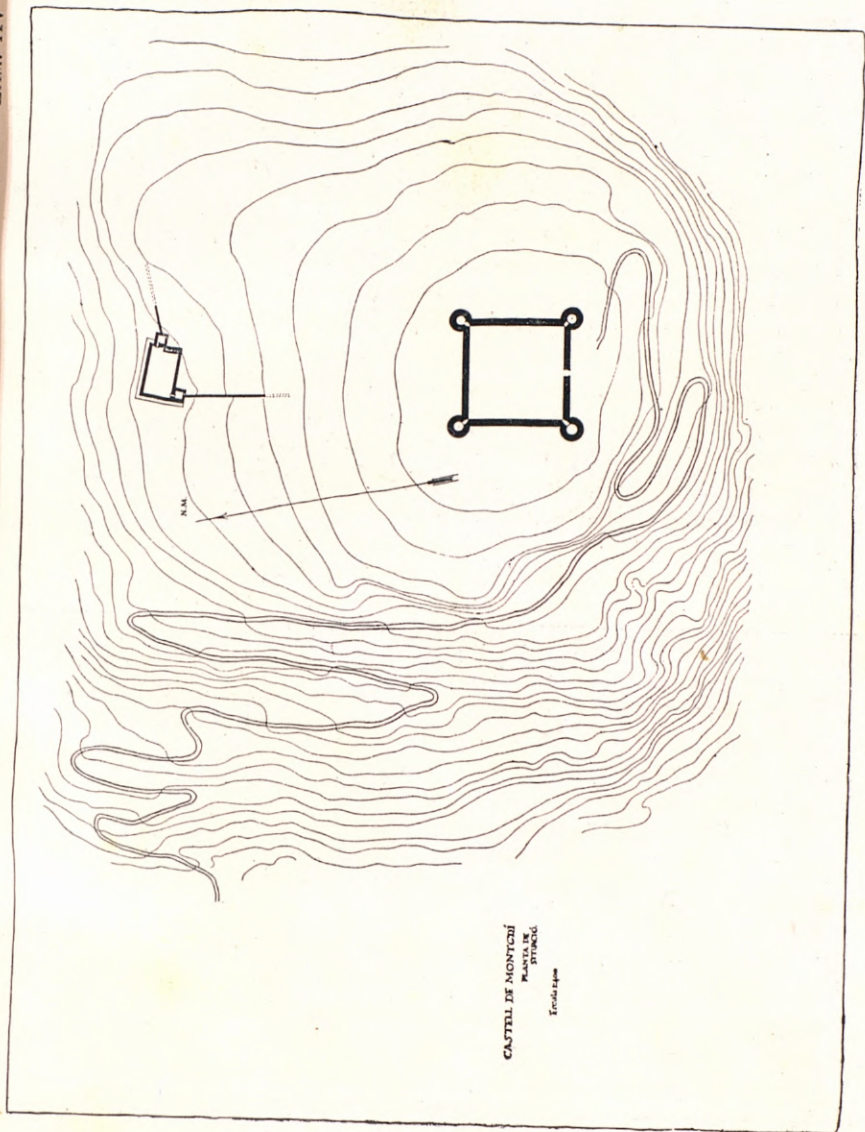
E. V. R.

Esports d'hivern a Ribes

PROFITANT les abundoses nevades caigudes a darrers de gener en la comarcada pirenenca, la Secció d'Esports de Muntanya del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, determinà celebrar a la vila de Ribes de Fresser durant els dies 2 i 3 de febrer, els concursos que tenia anunciats.

Gaudint d'uns jorns força lluminosos i de neu en abundor, una nombrosa concurrència de concursants i d'espectadors es traslladà a les

CASTELL DE MONTGRÍ
PLANTA DE
SITUACIÓ
Escala 1:4000

CASTELL DE MONTGRÍ. — PLANTA DE SITUACIÓ

ESTACIÓ I POBLE DE TOSSES

pàg. 31

ENTRADA AL TÚNEL PER LA VALL DE RIBES

pàg. 31

EN AUGUST HERZOG
GUANYADOR DE LA CURSA INTERNACIONAL
DE RESISTÈNCIA

pàg. 33

EN BJÖRN BJÖRGE
GUANYADOR DEFINITIU DEL CHAL'LENGE
VELOCITAT

pàg. 33

EN PERE ISERN, DE RIBES
GUANYADOR DE LA CURSA LOCAL

pàg. 33

UN SALT DEL GUANYADOR
EN RICARD DORPH

pàg. 33

LA CASA DE MAS CONILL

pàg. 36

UN CONCURSANT EN LA PROVA DE FONS

pàg. 36

pistes de la Falgosa, on tingueren lloc els diferents exercicis d'esports de neu que constituïen el programa, fent-los-hi menys penosa la llarga pujada, la contemplació d'hermosos panorames i els arbres i matolls engalanats de neu novella.

Un bon aplec d'ardides damisel·les i entusiastes joves es llençaren lleugers pistes avall disputant-se la possessió dels premis galanament oferts. Les curses de skis i luges dedicades a la mainada de Ribes, demostraren els avenços que han fet els petits sots la direcció de l'entusiasta i infatigable Mn. Josep Pairó.

Els resultats dels concursos són els que segueixen:

SKIS FONS NACIONAL : «Copa Ribes»

1.	S. Codina	0	H.	35' 45'' ² / ₅
2.	J. M. Soler Coll	»	»	35' 58''
3.	Ll. Estasen.	»	»	36' 7'' ² / ₅
4.	P. Badia.	»	»	36' 41'' ² / ₅
5.	P. Isern	»	»	38' 12''
6.	J. Santandreu	»	»	43' 43'' ¹ / ₅
7.	Joan Rosich.	»	»	48' 45''
8.	J. Prats Vidal	»	»	53' 0'' ¹ / ₅
9.	I. Puig	»	»	54' 6'' ³ / ₅
10.	J. Reynoso	1	»	11' 54'' ² / ₅

SKIS FONS INTERNACIONAL : «Copa Atracció de Forasters»

1.	A. Herzog	1	H.	8' 15'' ² / ₅
2.	B. R. Björge	1	»	14' 40'' ² / ₅
3.	P. Isern	1	»	23' 0''

SKIS FONS COMARCAL

1.	P. Isern.	2.	J. Santandreu.
----	-----------	----	----------------

SKIS SALTS : «Copa Montagut»

1.	Ricart Dorph.	6.	Magnusson.
2.	Antoni Barrie.	7.	Juan Gimenez.
3.	Pere Giró.	8.	S. Codina.
4.	A. Herzog.	9.	Ernest Giró.
5.	B. R. Björge.		

SKIS VELOCITAT : (SENYORS) «Copa Canaletes»

1.	B. R. Björge	39'' ² / ₅
2.	P. Isern.	42''

3.	A. Herzog	42'' ¹ / ₅
4.	E. Giró	42'' ³ / ₅
5.	R. Dorph	43'' ¹ / ₅
6.	J. M. Soler Coll	45''
7.	J. Pauss	45'' ³ / ₅
8.	R. Puig	46'' ³ / ₅
9.	Jn. Rosich	48'' ³ / ₅
10.	{ P. Badia	50''
	{ S. Codina	
11.	A. Barrie	50'' ³ / ₅
12.	J. Reynoso	51'' ⁴ / ₅
13.	Jq. Rosich	1' 8''
14.	J. Casals	1' 19'' ² / ₅
15.	J. Santandreu	1' 28''

SKIS VELOCITAT (SENYORETES)

1.	Teresa Bartomeu	34''
2.	Eva Illing	38'' ² / ₅
3.	Inès Giró	1' 17''
4.	Maria Rosich	2' 34'' ¹ / ₅
5.	Nuri Armangué	2' 39'' ³ / ₅
6.	Paquita Armangué	2' 51''

SKIS PARELLES «Copa Carulla»

1.	Sta. Giraud / J. Cullaré	34''
2.	» Bartomeu / R. Dorph	34'' ¹ / ₅
3.	» Tayá / Björge	35'' ³ / ₅
4.	» P. Armangué / A. Barrie	38''
5.	» Leal / P. Giró	38'' ³ / ₅
6.	» N. Baladia / Magnusson	43''
7.	» E. Illing / P. Badia	1' 1'' ¹ / ₅
8.	» Puig / S. Codina	1' 39'' ² / ₅
9.	» I. Giró / J. Reynoso	2' 19''

SKIS MIG FONS (SENYORETES) «Copa Femina»

1. ^{er}	Teresa Bartomeu	0 h. 6' 18'' ² / ₅
------------------	---------------------------	--

Degut a l'estat de la neu no pogué tindre lloc la cursa de luges, Campionat Català.

Tampoc ha escatimat aquest any la vila de Ribes els obsequis als excursionistes, per a demostrar-los-hi la satisfacció amb què veu la cele-

bració d'aquests esports en llur xamosa vall. Després del repartiment de premis als nois de Ribes, l'Ajuntament obsequià als forasters amb un xampany d'honor a la casa de la vila, acte que fou presidit per l'Excm. Sr. President de la Mancomunitat Catalana, que enguany honrà amb sa presència aquestes festes acompanyat de sa bella filla Rosa, i després d'unes expressives paraules de salutació del Sr. Alcalde, el Sr. Puig i Cadafalch dirigí a l'auditori un breu parlament enaltint la tasca patriòtica que fa la Secció d'Esports de Muntanya; parlà aiximateix dels projectes de la Mancomunitat per a millorar els medis de comunicació entre els pobles de l'alta muntanya catalana, higienització de llurs vivendes, etc., considerant que mentre no existixin bones carreteres i camins té d'ésser molt útil l'ús del ski, desprenent-se de llurs paraules que els habitants de nostres valls pirenenques no trigarien gaire a gaudir els aventatges de tan útil aparell. El vice-president de la Secció contestà els discursos, acabant la festa amb grans visques a Catalunya i el cant dels Segadors.

També foren obsequiats amb un ball de societat i un vi d'honor per la societat «El Taga», quedant tothom molt complascut d'aitals atencions.

El dia del repartiment de premis el local del Centre s'omplènà de selecta concurrència, presidint el Sr. Massó i Torrents, president del C. E. de C., a qui acompanyaven un delegat del Sr. Puig i Cadafalch, President de la Mancomunitat de Catalunya, altre delegat del Club Alpino Español, de Madrid, i del President de la Secció Sr. Perdigó, que en mig de picaments de mans dels presents anaren entregant als guanyadors els premis conquerits, pronunciant-se després per dits senyors parlaments alusius a l'acte que es celebrava.

El senyor D. Joan Danés, llegí el següent treball, que fou molt ben acollit i celebrat per els presents, com li demostraren amb llurs aplaudiments. Digne acabament de les festes que resenyem fou l'àpet celebrat al restaurant Martín per homenatjar als guanyadors i celebrar l'èxit obtingut en els passats concursos; acte molt concorregut al que es dignà assistir el Sr. Puig i Cadafalch amb la seva senyora esposa i filla, esmunyint-se unes hores en mig de la més franca alegria.

Des d'aquestes planes, la Junta de la Secció dóna les més grans mercès a tots els qui han contribuït a les festes de neu, especialment als qui han donat premis, al grup de concurrents estrangers per llur hermos gaste de dedicar a nostres senyoretetes la copa «Femina», a l'Ajuntament de Ribes i premsa diària i deportiva.

E. R. F.

En homenatge a les dones esportistes

AMBÈ enguany la Junta de la Secció d'Esports m'ha fet mercè de deixar-me ocupar aquest lloc i dedicar-vos aquestes, per ser meves, desgalabrades ratlles, com un esquitit nombre més per a omplenar aquesta sessió de repartiment dels premis del concurs d'esports de neu darrerament celebrat a Ribes.

Es mercè aquesta que m'ha fet la Junta que no sé com pagar-la de tant que m'afalaga i així voldria tenir la sort que us afalagués a vosaltres; i és perquè per no haver pogut assistir al concurs m'apar ara, el compartir amb vosaltres la joia de son record, que ja he fet quelcom per a honorar nostra festa major, que així classificàvem l'any passat aquí mateix el nostres concursos.

Així m'apar, demés, que pago tribut a la perseverància, (virtut no gaire practicada a la vida ordinària), i que responc, en lo que puc, als treballs i anhels que un dia pugui realitzar; i era en un gran període d'activitat que tingué el nostre CENTRE EXCURSIONISTA, quan es crearen la Secció de Geologia i Geografia Física i la d'Esports de Muntanya, quan la Secció de Folklore, servida per distingides dames i donzelles, aquí prodigava conferències profitosíssimes, quan setmanalment sortíem a recórrer, conèixer i estudiar la nostra terra i quan en fi fins anàvem pel món a expandir l'ideal excursionista, ideal que llavors, llevat d'honroses excepcions que confirmen altrament la regla general, practicaven solament els homes.

Però per lo mateix que les senyoretetes de l'esmentada Secció no s'amagaven de practicar l'excursionisme apropiat al folklore tot invitant a companyes seves per a que les acompanyessin; i veient al ensems que es reuní al Montseny un bell aplec de dames i donzelles amb motiu de celebrar-s'hi el 21 de març de 1909 el primer concurs català de luges que organitzà la Secció d'Esports: llavors comprenguérem els més animosos que era arribada l'hora de que les dones s'incorporessin, comencessin a practicar també, com els homes, l'excursionisme en son aspecte físic netament esportiu.

Per ço quan amb els amics En Josep Galvany, En Eduard Vidal i Riba i En Fidenci Kirchner, anàrem, en la tardor del propi any 1909, a pendre part en la sessió inaugural de curs del Centre Excursionista

del Vallès, a Sabadell, sens que res ens haguéssim dit l'un a l'altre, tots havíem fet el propòsit i tots parlàrem de la necessitat que hi havia de què les dones practiquessin l'excursionisme integral. Certament ens exposàrem a un fracàs i fins a una reprimenda de nostres mestres, els vells excursionistes que no admetien per la dona més que l'excursionisme folklòric.

Però triomfàrem, i per ço bé m'han de permetre tan estimats companys i m'heu de permetre vosaltres que exhumi tan antiga cantarella, glosant sisquera alguns dels conceptes que enardidament hi exposàrem, boi empleant i recorreguent naturalment a tots els mètodes de persuasió del poeta romàntic fins al modern refinat.

Cal que desaparegui — dèiem — aquesta prevenció que tenen les dones a l'excursionisme, com si no més fos profitós als homes el fugir del baf de la ciutat, el respirar el flaire de muntanya, el rejuvenir el cos amb l'exercici corporal i el sadollar l'ànima amb els espectacles de la natura.

Les dones que no coneixen la natura, si per etzar un dia concorren a una excursió d'importància, tot els cansa, els aburreix la soletat, els emporuga el silenci i els esglaia la cinglera esgarrifosa, i fins maleïrien altament, si gosessin, als qui les determinaren a sortir de casa.

Per ço convé acostumar el cos de mica en mica en les fadigues excursionistes, començant per marxés curtes, pujant més endavant a una ermita i després en el castellet situat en escarpat pic que apar inaccessible.

I, en aquestes excursionetes, les dones que són tot sentiment i poesia, s'agermanaran amb la poesia de la natura, semblant-los-hi que la font que a grops brolla és el plor de l'alegría, que l'aigua d'un minso i quiet torrent és un clar espill on guaitar la seva formosor, que la flor boscana que s'esbadella, és la primera riulla d'un nin.

Elles que són tot amor també començaran en aitals excursions a estimar i estimaran a l'últim de debò l'ombra que les guarda del sol i l'aigua fresca que remulla llur assedegada boca i l'hervei molsut que els fa d'alfombra. I veuran que el sol estima a la terra perquè la feconda, que la terra estima a les plantes perquè les cria, que les plantes estimen a l'home perquè l'alimenten, roda d'estimació admirable que els advertirà lo que estima el Creador a la criatura quan la combla de tanta grandesa.

I elles que són tot paciència, com si cerquessin floretes, tenen de cercar les tradicions, llegendes, contes, usos i costums de la terra i després contar-los i propagar-los perquè són testimonis i monuments

vius que dignifiquen els pobles. I com els pobles i comarques llurs seran els primers que coneixeran, forçosament tindran per ells son primer i inextinguible amor i procuraran que en aquest amor els acompanyin els seus promesos, els seus homes, els seus fills; lo qual vol dir que aquests també aimaran els pobles i comarques llurs; lo qual vol dir que les dones hauran fet pàtria.

En una paraula — acabàrem dient — vosaltres, o dones! deveu fer de l'excursionisme un amor, paral·lelament a nosaltres, els homes, que en devem fer un estudi; és a dir, que vosaltres deveu formar ciutadans mitjantçant l'excursionisme d'amor i nosaltres devem confirmar-los amb el d'estudi. Més clar: vosaltres heu de criar l'ànima d'avui del nostre poble; nosaltres escorcollant la del passat devem mostrar-la per a que s'imiti...¹

Per aquest estil o més bravament encara, volíem persuadir als nostres oients; però lo bo és que allí defençàrem valentment una idea que aquí tot just practicàvem d'una faisó quieta, paulatina, quasi tremolosa; i lo cert fou que des d'aquell dia i hora la idea prengué en nosaltres, com si diguéssim, estat oficial i ja nostra propaganda fou aquí més oberta i precisa, i ja al seguit vingué consagrada per la consideració i adhesió de tothom, i ben depressa s'assoliren èxits impensats que semblaven somnis.

Si ja en el segon concurs de luges al Montseny, no celebrat a pler per la inseguritat dels temps, l'estol de senyoretas que hi concorregué, fou, malgrat aital motiu, extraordinari, sobrepasà tota esperança i d'un salt s'arribà a la victòria decisiva quan es celebrà a Ribes, l'any 1911, la primera setmana esportiva d'hivern. A la consciència de tots està, no cal ponderar-ho, ni importa a mon propòsit el fer-ho.

Perquè lo que cal dir és que de llavors ençà no és solament en les nostres festes d'esport on les dones han acudit, sinó que també s'han incorporat amb més nombre que mai a les excursions que realitza en el transcurs de l'any nostre CENTRE. I així havem acompanyat dones en excursions de marxa de resistència competint amb els nostres adalils i causant a tots satisfactòria admiració. I així hi han hagut dones que han recorregut bona part del Pireneu i, tranquiles i fortes, han dormit al ras, arrancerades a una roca i cobertes amb la trista manta de viatge. Havem vist dones, acostumades a suculents menjars entre mil comoditats de casa llur, menjar de qualsevol manera dalt d'un planell de serra i fins en el caire d'un cingle, tot contemplant amb

1. Extractes d'un treball titolat «Missió de la dona en l'excursionisme» i publicat en el nombre 6753 de la *Revista de Sabadell* de 25 novembre 1909. N. de l'A.

entusiasme un paisatge rublert de superbes gales de primavera. En l'arxiu del monestir de Sant Joan de les Abadeses hem vist dones parlar i discutir del art romànic amb la mateixa competència que amb altres dones parlen i discuteixen de randa i de puntes *valenciennes* o *alençons*. I coneixem ja dones que no s'abasarden davant un temporal desfet de llamps i trons... I, si manqués encara alguna altra dada, recordem-se del costum, dictat forçosament per l'esport, dels estius passats, en què les dones no fugien del sol, sinó que el cercaven i s'hi encarinyaven i en nostres platges rebien sos raigs fins a colrar-se, fins a perdre l'encant de llur blancura.

Per ço l'any passat aquí mateix, en sessió semblant a la d'avui, plens de joia, comblats d'alegria perquè semblava que havíem contribuït a aquests èxits, i afectats, demés, de pregon agraïment envers tan braves dones, saludàvem a la dona forta, a la dona impàvida, a la dona catalana d'avui que s'habilita per a contribuir a la milloració de la raça. I per ço després, quan passàveu vosaltres a recollir els vostres premis, al veure colrat encara vostre rostre i al contemplar el vostre dalit i posat de robustesa i de bona salut, en ales de la fantasia, recordàvem millors temps de la nostra pàtria (quan es governava amb sa pròpia i plena voluntat), i ens semblava veure les dames i donzelles d'aquell gloriós passat, d'esplèndid llinatge, però que vivien isolades en nostres isolats castells, estaven avesades a les fadigues i eren valentes i gallardes com les pageses d'avui que viuen encare en llurs cases pairals, estan plenes de salut i posseeixen un enteniment equilibrat; tranquiles, sens enveja de modes ni por de crítiques, viuen amb tota comoditat i higiene i perllonguen la vida fins a la ancianitat venerable.

Certament apar providencial que en aquella sessió recordéssim les dames i donzelles del passat, perquè també llavors férem el propòsit, de retreure-les en la present sessió i mostrar la robustesa llur a les dones d'avui i convèncer a aquestes, en lo que poguéssim, a què les imitéssin en tot quant es refereixi a la vigorització física, perquè és clar que en quant a la vigoria espiritual, no debades ha passat el temps i tenim avui lo que elles no tenien ni pogueren sospitar que tindríem en el gran superlatiu que tenim, la cultura.

De faisó que les dones, anc que no fos més que per egoisme, han de procurar-se la robustesa de les dones del passat, la robustesa que ja tenen les nostres excursionistes que saben dormir al ras, la que teniu vosaltres esportistes per a resistir els freds més crus. No s'hereten els bens de fortuna? per què, doncs, no heretar aquella vigoria corporal de bona salut que permet l'ancianitat?

Tan de bo que ben aviat, esguardant la generalitat, poguéssim veure pel món més cares rojes i fresques i més cossos plens i robustos, que no pas cares esgrogueïdes i cossos esllanguits. Tan de bo que ben aviat poguéssim trobar el remei per a que les nostres pageses de solemnitat, les masoveres, que perquè tenen d'anar escarrassades i per mancar en llurs cases la higiene necessària moren escanyolides, mateix que les nostres obreres, igualment escarrassades, igualment mancades d'higiene la casa llur, per més que les unes visquen a ple sol i surtin de la ciutat les altres els diumenges per a oxigenar-se, sens conseguir ressarcir-se de l'afebliment a que la vida les condemna.

Tan de bo, doncs, que tot ço ho poguéssim veure en realitat, perquè la vigoria corporal no convé solament a una sola i determinada classe, sinó a totes les dones, perquè totes han d'ésser fortes si s'ha de dur a terme la milloració de la raça en quant a son aspecte físic.

Però és que, per a que la milloració de la raça sia integral, s'ha de comptar amb un altre factor. Es que paral·lelament a l'educació física, també les dones han de procurar posseir lo que no tenien les dones del passat i suara retreiem, la cultura.

No és pas aquest lloc a propòsit ni l'ocasió fóra oportuna, de parlar de l'educació de les nenes a casa i al col·legi, perquè el nostre punt de mira està vers les dones d'avui i particularment vers vosaltres que sereu, si per cas, les que iniciariéu l'exemple. Tampoc és possible tractar aquí de l'emancipació de la dona i de que ha de gaudir els mateixos drets de l'home, invocant aquesta cosa que en diuen feminisme i que encara no sabem, d'acord amb una il·lustre escriptora, lo que vol dir, perquè, com veurem després i afegim nosaltres, les dones són àrbitres del món.

Lo que aquí vol dir-se, és que les dones, com les excursionistes que saben discutir del art romànic, tan sapiguen per exemple d'història i practiquin el folklore, com saben i practiquen la doctrina cristiana. Vol dir-se que la dona, per medi del raciocini, ha de saber per si mateixa mirar les coses i justipreciar-les d'una faísó natural, sens prevenció, ni exaltació que a tot ço condueix el seu delicat sentiment. Vol dir-se que les dones no deuen ignorar lo que és la pàtria i lo que vol dir i la necessitat que tenen i tenim tots de conèixe-la, aimar-la i servir-la. Vol dir-se aquí que les dones, per la consciència de sos actes, per la claretat de son enteniment i per la fermesa de sa voluntat, es conquestin de fet el ser companyes i no esclaves de l'home, més que més sí, a aquesta educació cultural, hi han afegit la valentia i fortalesa de l'educació física.

Es amb aquesta doble educació que poden les dones conseguir aital

fi i aquesta doble educació moral i física, que poden trobar per totes bandes, la trobaran a pler i en medi digne, adequat, fàcil i còmode en l'excursionisme, en l'excursionisme que ha practicat de tota la vida el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. I com nostre CENTRE, per sa història i tradicions, és penyora de serietat i bona criança, es comblaria d'honor i consideraria com la seva més preuada gesta, digne corona de sa entusiasta actuació, si, començant per vosaltres, les esportistes, volguéssiu formar part de nostre CENTRE, creant-vos en secció apart, al servei de la qual estaríem tots per a guiar-la i amparar-la.

llavors, deixeu-nos ser egoïstes, tindríem nosaltres la satisfacció de poguer-nos reunir sovint amb vosaltres, no com ara que amb recança ens acomiadem d'un any per l'altre; llavors no podria resultar lo que pot ser resulta ara que, si no conreueu durant l'any cap més esport, tot l'efecte d'enrobustiment conseguit per el nostre, quedí anulat per una inacció desventurada; llavors ningú podria criticar lo que ara critiquen els qui coneixen superficialment l'esport de neu i creuen que practiqueu un esport perillós i indigne de vosaltres. llavors, si valgués la pena de rectificar aitals crítiques, vosaltres mateixes podríeu dir: — Lo de menys en nosaltres és l'esport; lo que volem es sortir de casa i de la ciutat per a que les idees s'engrandixin; volem educar nostre sentiment per a que amb ses exageracions no ens extravii; volem saber, veure i conèixer les coses per a avisar les potències; volem pensar i obrar per nosaltres mateixes per a que ningú ens malmeni; volem, en fi, recórrer, com catalanes que som, recórrer Catalunya i capacitar-nos per a viure a la catalana; perquè ço de voler una vida de còpia de l'extranger, com passa malhauradament, no és una vida plena; perquè ço de volguer viure una vida que no és la vida, que dóna la niçaga i el terrer que la sustenta i l'esperit que la informa, és volguer viure fora de la realitat, és volguer viure una vida impossible.

I nosaltres, entusiasmats, llavors afegiríem: Demés estem vivint uns temps històrics en què en el món enter, per conseqüència del desvallestament de la guerra, s'hauran de renovar les valors de moltes coses; i essent forçós que les dones hi intervinguin, per a que la renovació tingui eficàcia, doncs nostres dones es capaciten per a intervenir-hi dignament. Però, a més, a Catalunya i a l'Espanya sensata altrament, estem vivint uns temps històrics d'un reviscolament patriòtic decissiu, i tots, homes i dones, xics i grans en estreta comunitat, devem treballar per a la salvació de la pàtria, fins a conseguir-ho o fins a morir en l'empeny, que sia quin sia el terme del

dilema que triomfi, haurem fet quelcom que la història no podrà menyspreuar.

Al parlar així, nosaltres no ens sortirem pas de l'esfera de nostra actuació excursionista, invadint el per nosaltres vedat camp de la política, no; perquè si tal cosa apar, és perquè en una mateixa base, la pàtria, s'apoiem l'excursionisme i la política. Es perquè el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA és una de les entitats més patriòtiques de nostra terra i per lo mateix que sempre ha previst l'esdevenidor, també ara dóna el crit d'alerta i invita a la dona a que sia ben catalana; i per a que sia ben catalana li ofereix el millor medi per a que ho puga ésser: l'excursionisme; practicant l'excursionisme, insensiblement la dona assolirà la ciutadania necessària per a desempenyar perfectament la missió que li reserva el pervindre.

Practicant l'excursionisme començaran les dones per no cloure el món com fins ara, en si mateixes, i en llur família i en el cercle de llurs amistats; cercle sempre reduït davant la germandat de la pàtria; i veuran tot seguit que si fins ara, recloses a casa, es dedicaven solament a sa bona governació i millor criança dels fills sense preocupar-se de res més, o bé, que si fins ara, fora de casa, esmersaven llurs cabals i treballs de confecció per a beneficència, portant socors i conhort a quatre indigents i desvalguts: llavors veuran que a Catalunya n'hi han bé masses d'indigents i desvalguts per manca de serveis públics; llavors, trobant formosa la nostra terra i inapreciable per sa història, es convenceran que és digne de millor sort; i per lo menys ja influiran prop de llurs homes, fills i amistats per a que treballin i procurin dotar a Catalunya dels elements més indispensables per a son benestar, que altres pobles posseeixen amb escreix. I llavors, per exemple, també insensiblement s'interessaran per a la dignificació del nostre poble i reclamaran la purificació del llenguatge; i reclamaran la llibertat que mena els pobles camí del progrés, i en nosaltres la salvació de la pàtria.

En demanar a les dones aquesta missió, que no per ser lleument dibuixada s'hi deixa de veure la transcendència, no és pas oferir ço que en diuen feminisme, ni és obligar-les a fer coses superiors a llurs forces o a que s'encarreguin d'un paper que no els escaigui; és una missió natural i senzilla que poden adquirir en qualsevol escola patriòtica com la de l'excursionisme. Es una missió que es devia d'haver practicat sempre perquè la pàtria i el progrés de la pàtria els pertany com als homes. Perquè és una missió tan transcendental que fins que vosaltres no us poseu en condicions d'influir com cal en els destins de la humanitat, no és renovaran de faisó completa les

valors d'aquestes coses que menen als homes a hecatombes horripilants, ni nosaltres podrem aconseguir la nostra integral lliberació, encare que els governants, imitant les nacions més avançades us incorporesin a la vida política, si ara per començar, amb els vostres vots, més endavant amb vostra pròpia actuació personal.

No; fins que les dones s'amarin de patriotisme i de cultura, res de bo ni eficaç podrà aconseguir-se; i és perquè les dones són l'eix de la humanitat, que no és solament a l'entorn de les dones que giren, topen i s'encreuen les grans virtuts i els grans extraviaments i que per les dones es realitzen els actes més heroics i les més aborribles cobardies i que davant les dones tant hi cau l'home model, com l'home pervers; sinó que són les dones mateixes les que pasten amb llurs pròpies mans la generació futura; i tal serà aquesta com hagi sigut l'alè que les mares li hagin donat. De manera que un poble serà tant més culte i patriota com més ho sia la dona i més respectable i respectada sia. I sinó, digueu, com pot ser patriota un poble on les dones no sapiguem lo que és pàtria ni n'hagin vist les belleses ni en coneguim les gestes?

Al nostre entendre és tal i tan decisiva la influència de les dones en la marxa dels pobles, que bé pot dir-se que cap moviment social, cap acte transcendental de la vida, res en el món eixirà victoriosament o tindrà eficàcia completa, si no ve presidit i animat o influït per les dones. Heus-aquí tres exemples.

Precisament perquè les dones no hi han laborat ni coadjuvat, no ha triomfat encara aquest gran moviment de reivindicació catalana que iniciaren, per honor i glòria de l'excursionisme, els nostres excursionistes que eren poetes. Prou fou al seguit propagat valentment pels excursionistes pràctics; prou després el sublimaren els nostres músics i cantaires ressuscitant els nostres cants i balls populars; prou l'han recollit els polítics i mercès a llur empenta s'ovira ja el vesllum de la victòria. Però cal confessar que aquesta fora ja conseguida si els homes haguessin atinat a incorporar les dones a llur actuació; si s'haguessin preocupat de fer-les sentir la pàtria, si els haguessin ponderat lo que significa el que un poble es mogui lliure i naturalment, sens influències i pressions estranyes que són les que el bastardeixen, esclavitzen o anulen. Llavors les dones fins haurien anat més depressa, perquè si davant la voluntat decidida d'una dona no li queda a l'home més remei que la sumissió o el desesper; davant d'un poble, mogut per la voluntat decidida de les dones, es conquesta un impossible.

No és un impossible tot ço que ha passat en l'última guerra? Qui la ha sostinguda, sinó les dones, per quatre anys mortals? Es que les dones de les nacions bel·ligerants tan intensament han sentit la

pàtria, que abans de veure-la esclavitzada, han despreciat llurs encants, han renunciat totes les delícies, han acceptat tots els sacrificis, s'han empleat en treballs que llur feblesa no permetia, i, en una paraula, s'han mort moralment a si mateixes, perquè no d'altra manera es comprèn que amb un somriure als llavis acomiadessin als seus fills, ofegant en son pit llàgrimes de sang; que són així, en aitals cassos, les d'una mare.

Però no havem pas de recórrer a tan horrible tragèdia per a arrodonir la demostració. Aquí a casa, amb vosaltres, senyores i senyoretetes que em feu la gràcia d'escoltar-me, tenim l'exemple. Si els nostres concursos d'esport de neu han adquirit l'anomenada que ja tenen, si es veuen sempre tan concorreguts que fins enguany el propi president de la Mancomunitat, el nostre inclit consoci i benemèrit pare de la pàtria, hi acudí per a proclamar a cala vila de Ribes l'oportunitat de la pràctica de nostre esport; en una paraula, si els nostres concursos han tingut tan èxit, no és pas solament per la bondat de l'obra i per la bona organització a que ens tenen acostumats les Directives de la Secció; és també i més que per res, per vosaltres que hi porteu vostres encants, que hi porteu un incontrovertible atractiu. Sens vosaltres passarien aquests esports, com passen moltes grans obres que es practiquen, ignorades de tothom o de la major part.

Veus aquí perquè la Secció tota us rendeix homenatge per la vostra cooperació. Ja sabem que aquest homenatge no és pas digne de vosaltres, tan les que féreu acte de presència en nostre concurs, com les que hi prengueren part i lluitaren per a obtenir el migradíssim premi que nosaltres podem oferir. Però si nostres homenatges i nostres premis no tenen el valor que us pertocaria, encara que sien oferts amb tota altesa de mires, penseu que per damunt nostres paraules, per damunt de nostres premis i fins per damunt la brillant actuació de nostre CENTRE EXCURSIONISTA, que és sots sa bandera cultural que es realitzen totes les nostres manifestacions esportistes i excursionistes, penseu que per damunt de tots hi la pàtria, perquè és per la pàtria que ha treballat sempre el CENTRE EXCURSIONISTA. I com la pàtria serà tant més rica i plena quant més l'aimin i enlairin els seus fills, doncs quant més treballem tots per a enfortir-nos i posar-nos en condicions de servir-la, més gloriosa serà la pàgina que en sa història hi deixem escrita, que és com dir que haurem escrita una pàgina eterna, perquè la pàtria, fins que el món fineixi, no morirà mai. I jo us conjuro, o dones catalanes, a que l'estimeu la pàtria, perquè el dia que la sentireu, com la senten i l'han sentit els nostres predestinats, des d'aquell dia Catalunya ocuparà un preeminent lloc en el món.

JOAN DANÉS i VERNEDAS

Montserrat

EXPLICACIÓ DE LA LÀMINA DE LA SECCIÓ DE FOTOGRAFIA. — No hi ha excursionista que al visitar per primera vegada la històrica muntanya catalana no es quedi parat, a l'entrar al recinte del monestir, contemplant l'hermosa vista representada avui per la nostra làmina. En primer terme l'anomenada obra nova formada per l'àbsis i Escolania recolzat tot a la sombra d'agudes penyes, còniques en sa forma, amb les runes de les que foren ermita de Sant Dimes i de l'anomenada del diable que tant important paper jugà en la més hermosa de nostres llegendes. A l'aixecar-se en el segle XVIII l'actual església, posseïa un camarín de petites proporcions fins que en l'any 1884 s'inaugurà l'actual construït per l'arquitecte Sr. Villar que, junt amb l'edifici de la dreta, destinat a Escolania, formen el conjunt, embolcallat ben sovint per les boires i el fum, que com a incens, despedeixen les locomotores a l'arribar a tant poètic lloc.

Crònica del Centre

FEBRER DE 1919

CONFERÈNCIES I EXCURSIONS

Dia 7. — El Dr. Marian Faura i Sans donà una conferència *Sobre les condicions estructurals del terreny, per la caracterització de les comarques catalanes*.

Dia 14. — El Sr. Josep de Rivera, director del servei del Mapa Geogràfic de Catalunya, historià els *Procediments cartogràfics seguits a Catalunya*, i donà compte dels treballs que s'estan fent per la confecció del Mapa Geogràfic de Catalunya a l'escala de 1 : 100,000.

En aquest dia es clogué l'Exposició Cartogràfica que ha figurat en el local del CENTRE.

Dia 28. — El Sr. Joan Ruiz i Porta, donà una conferència sobre *La regió del Montmell*.

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA

El dia 9 va fer-se una excursió a Cardedeu, Santa Agnès de Malanyanes, Castell de la Roca i Granollers.

El dia 23 va visitar-se l'hermosa casa senyorial construïda en el segle XVI, que el Sr. Cabanyes posseeix a Argentona. Els visitants pogueren admirar, gràcies a l'amabilitat del seu propietari i les seves filles Assumpció i Maria Teresa, que feren els honors als visitants, totes les dependències, tal com el vestíbul, menjador, celler, els dormitoris, decorat tot amb mobles de la mateixa època, estil renaixement, que el Sr. Cabanyes ha anat instalant amb gust exquisit, tal com ho feren els seus avantpassats. El Sr. Nonell, en nom dels visitants, felicità i donà mercès als Srs. Cabanyes per les atencions tingudes al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Els dies 6 i 27 l'eminent fotògraf D. Adolf Zerkowitz donà dugues interessantíssimes sessions de projeccions de vistes del Pireneu Aragonès i Català, mostrant-nos aspectes bellíssims i feréstecs d'aquestes muntanyes.

Durant 15 dies va estar oberta una exposició de fotografies dels Concursos d'esports d'hivern a Ribes, que foren un bell reflexe de la importància i èxit que tingueren enguany.

Aquesta Secció ha concorregut a la quarta exposició de fotografies de muntanya organitzada a Madrid per la Societat d'Alpinisme «Peñalara» amb obres dels socis Srs. Mallat, Fargas, Barrie, Mn. Faura, Amigó, Garrut, Nonell i N. N., figurant-n'hi també una sèrie de l'inolvidable Juli Soler i Santaló. Formaren en total un conjunt de 40 obres.

SECCIÓ DE GEOLOGIA I GEOGRAFIA

Dia 4. — Conferència, a càrrec del Dr. Jaume Marcet i Riba, secretari de la Secció, en la que ressenyà una *Excursió per la conca del Magaroles, des d'Esparraguera a Beguda*.

Dia 11. — El Sr. Francesc Carreras i Candi donà una conferència sobre *Els orígens de la cartografia i influència de la Confederació Catalano-aragonesa en son progrés*.

Dia 16. — Excursió des de Vallbona a Poble de Claramunt per a visitar l'aflorament granític de Capellades i la vora de la conca numulítica.

SECCIÓ D'ESPORTS DE MUNTANYA

En aquest mes es celebraren a Ribes els Concursos d'Esports d'hivern dels quals es dona ja compte en aquest BUTLLETÍ.

SECCIÓ D'ENGINYERIA

Dia 9. — Visita a les obres del temple expiatori de la Sagrada Família.

Dia 15. — Visita als tallers de la Unió de Fotogravadors, S. A.

Dia 18. — El Sr. Arnau Izard donà una conferència sobre *Girona i les seves fàbriques*.

Dia 26. — Visita a la fàbrica de cervesa de D. Ernest Petry, S. en C., successor de Lluís Moritz.

Noves

NOVES JUNTES. — Han donat compte al Centre del nomenament de ses Junes Directives, «l'Acadèmia d'Higiene de Catalunya», el Club Gimnàs-tico de Tarragona; el «Foment Autonomista Català» d'aquesta Ciutat; i «L'Institut Agrícola Català de Sant Isidro».

CONVITS. — També fou convidada nostra entitat per la «Real Academia de Buenas Letras» a l'acte de recepció de l'acadèmic D. Daniel Girona. Hi assistí, representant a la Directiva, D. Pelegrí Casades i Gramatxes.

NOUS CANVIS. — S'han establert canvis del nostre BUTLLETÍ amb la Revista *L'Estalvi*, que surt a llum a Sant Joan les Fonts i amb la Revista *Alpina* publicada pel Club Alpí Espanyol.

SEGON APLEC EXCURSIONISTA. — La Directiva ha començat els treballs previs a l'organització del segon Aplec Excursionista que s'ha de celebrar enguany.

CONCURS DE FOTOGRAFIES. — El Club Deportivo «Júpiter» ha demanat que el Centre anomenés un individu per a formar part del Jurat calificador per un concurs de fotografies que pensa celebrar. La Directiva ha anomenat a son Vocal D. Josep M.^a Cò de Triola.

FELICITACIÓ. — El Centre s'apressurà a felicitar al reverend Rector de la parròquia de Barbarà del Vallès per la troballa que feu en aquella romànica església d'interessants pintures murals.

EXCURSIÓ D'HIVERN. — La Mancomunitat de Catalunya ha subvencionat als socis de la Secció d'Esports de nostre Centre senyors Estasen, Badia i Soler i Coll per a efectuar una excursió a la Vall d'Aran a l'objecte d'ensinistrar els seus habitants en la pràctica de skis i aixecar-los-hi així, en lo possible, les incomunicacions tant freqüents en què es troben a l'hivern.

PER NOSTRES MONUMENTS. — El Centre ha oficiat al Sr. Arderiu, actiu soci delegat a Lleida, demanant-li practiqui les gestions necessàries per a la reconstrucció de la creu de terme de pedra que fou de Tàrraga i que avui resta en fragments al Museu provincial de dita Ciutat.

REPARTIMENT DE PREMIS. — El dia 19 del corrent es celebrà com de costum per la Secció d'Esports de Muntanya l'acte del repartiment de premis als guanyadors dels concursos d'hivern d'enguany. Com sempre fou la sessió molt concorreguda.

DOLOROSA PÈRDUA. — Amb motiu de la mort del que fou nostre antic soci reverend Doctor D. Jaume Almera, la Directiva ha dirigit oficis de condol a sa família, al Capítol Catedral i a la Reial Acadèmia de Ciències i Arts, (a. c. s.).

Estació meteorològica de Viella (Vall d'Aran)

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES DE FEBRER DE 1919

TEMPERATURES A L'OMBRA				PRESSIONS BAROMÈTRIQUES	
MITGES MENSUALS		MÀXIMA ABSOLUTA	MÍNIMA ABSOLUTA	MITGES MENSUALS	
8 matí	4 tarda	en 24 hores	en 24 hores	A 0° I A LA GRAVETAT NORMAL	
1°98	6°	15° (dia 24)	- 14° (dia 2)	8 matí	4 tarda
		MITGES MENSUALS		674.6 mm.	674.5 mm.
Oscil·lació extrema mensual 29°				A 0° I AL NIVELL DE LA MAR	
Variació màxima diurna (dia 2) 26°				759.4 mm.	758.04 mm.
		9°64	- 0°82	Màxima (dia 8) 767.4 mm.	Mínima (dia 17) 743.6 »
				Oscil·lació extrema 23.8 »	

HUMITAT RELATIVA

PLUVIOMETRIA

MITGES MENSUALS	8 matí	4 tarda		
Termòmetre sec	1°98	6°	Total d'aigua caiguda en el mes	87.2 mm.
Termòmetre moll	1°07	4°21	Dia de major caiguda (dia 6)	28. »
Humitat (percentatge)	83.4	73.2	Intensitat per dia de pluja i neu	7.26 »
Dies de saturació	9	3	Total d'espessor de neu en el mes	0.17 mt.
			Dia de major espessor (dia 27)	0.09 »
			Vent dominant en els dies de pluja i nevades	Calma i SE.

VENT

DIRECCIÓ	8 matí	4 tarda	VELOCITAT EN 24 HORES	
Calma	16	19		
N.	1	—		
NE.	—	—	Mitja mensual diària	21.600 k.
E.	—	—		
SE.	5	3	Màxima absoluta (dia 11)	116.400 k.
S.	5	4		
SW.	1	—		
W.	—	—		
NW.	—	2		
			Recorregut total en el mes	605.400 k.

ESTAT DEL CEL

DIES	8 matí	4 tarda	DIES DE	NÚVOLS		NUVOLOSITAT	
				CLASSE	8 m.	4 t.	MITGES MENSUALS
Serens	4	3	Pluja 12			8 matí	4 tarda
Nuvolosos	8	13	Boira 5	Cirrus 5	7		
Coberts	16	12	Glaçada total 5	Nimbus 3	3		
			Glaçada, 8 m. 10	Stratus —	2	7.21	6.32
			Neu 2				

NOTA.—En aquest mes s'ha registrat la baixa termomètrica de - 14° que es la més notable de des la fundació del observatori.

Les anotacions diàries han estat preses per l'H.º Josep i revisades pel Dr. FAURA I SANS.

Clixé d'Enric Llorens

SEPULCRE DELS COMTES DE QUERALT

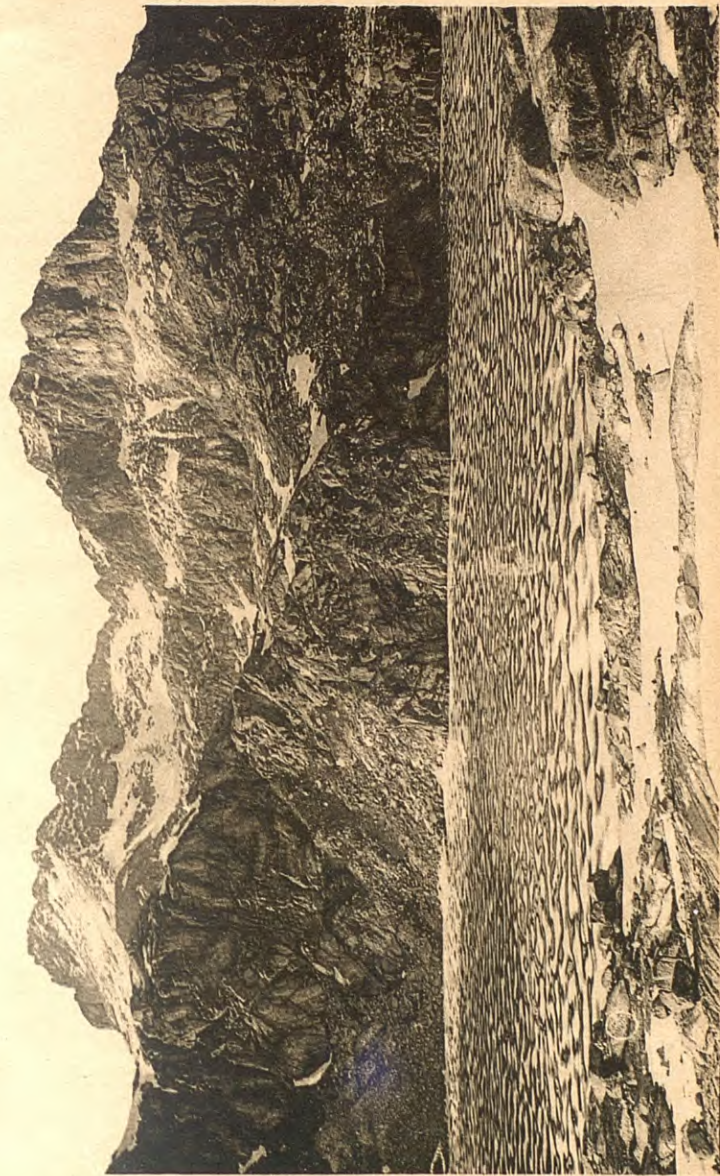
EXISTENT EN L'ESGLÉSIA DE SANTA MARÍA DE BELL-LLOC, DE SANTA COLOMA DE QUERALT

La Sagarra - Tarragona

Clixé de Joan Nonell

ESTANY DE SANT MAURICI I MUNTANYES DE COLOMÉS
Alt Pallars - Lleida

Cibé de Lluís Santasusana

ESTANY DE MAR - CAPDELLA

Alt. Pallars - Lleida

Clixé de J. Soler i Santaló

GELERA DEL MONT-PERDUT

Pireneus d'Osca

Clixé de Joaquim Torras

CLAUSTRE DEL MONESTIR DE St CUGAT DEL VALLÈS

Barcelona